

Heeft de wetenschap het geloof ondermijnd?

*Vierenveertig procent van de Nederlandse hoogleraren noemt zich atheïst, zo bleek onlangs uit [onderzoek van ForumC](#), centrum voor geloof, wetenschap en samenleving. Dit is een veel hoger percentage dan het aantal atheïsten onder de totale Nederlandse bevolking, dat is namelijk 14%. Columnist **Ab Flipse** plaatst echter kanttekeningen bij de 'secularisatiethese' dat wetenschap het geloof in god onmogelijk maakt.*

Het onderzoek leverde meer interessante resultaten op, maar vooral dit relatief hoge percentage atheïsten sprak tot de verbeelding. Alle kranten berichtten erover, en 's avonds schoof Robbert Dijkgraaf, president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, aan bij de heren Knevel en Van de Brink om de resultaten te [duiden](#).

Hoewel het hier om een eerste, globale inventarisatie ging, geeft het onderzoek waarschijnlijk wel een goed idee van de algemene trend. Vooral omdat de respons hoog was: eenderde van de Nederlandse hoogleraren had gereageerd op de per e-mail verzonden enquête. Dat onder professoren meer atheïsten voorkomen dan gemiddeld was niet geheel onverwacht. Onderzoek dat gedaan is in andere landen geeft vergelijkbare resultaten. Met name in de Verenigde Staten hebben sociologen zich hiermee beziggehouden. Hoewel die onderzoeken geen eenduidige resultaten opleverden – blijkbaar is het niet zo makkelijk om wetenschappers in een religieus hokje te plaatsen – kwam daar ook uit naar voren dat wetenschappers gemiddeld een stuk ongeloviger zijn dan de rest van de bevolking. In Amerika, waar zo'n tweederde van de bevolking gelooft in een persoonlijke god, is dat percentage onder wetenschappers slechts eenderde.

Wat dit soort onderzoek zo interessant maakt voor het brede publiek is de suggestie die er vanuit gaat dat wetenschap het geloof in god onmogelijk maakt. De interesse voor deze kwestie past binnen een breder debat over het eigen karakter van onze cultuur, de vraag hoe 'verlicht' we zijn, en wat het belang is van onze 'joods-christelijke wortels'. De discussie daarover vlamt de laatste tijd fel op rondom thema's als de vrijheid van godsdienst, de (on)mogelijkheid van een verlichte Islam en ritueel slachten. Aan die debatten zitten veel aspecten, maar op de achtergrond speelt ook de vraag of geloof überhaupt wel samen kan gaan met een verlichte, wetenschappelijke (westerse) levenshouding.

Kan uit het ForumC-onderzoek de conclusie worden getrokken dat wetenschap tot atheïsme leidt? Nee, in het onderzoek is namelijk niet gekeken naar een oorzaak-gevolg relatie. Toch hebben veel mensen het idee dat in ieder geval de geschiedenis wel een dergelijk verband laat zien. Is de wetenschap immers niet als overwinnaar uit de strijd gekomen in het conflict tussen Galileo en de Kerk. En heeft de evolutietheorie het scheppingsgeloof niet ondermijnd? Blijkt daaruit niet dat vooruitgang in de wetenschap uiteindelijk tot achteruitgang van het geloof leidt, tot secularisatie? Heeft niet elke wetenschappelijke verklaring die werd gevonden, ertoe geleid dat religieuze verklaringen meer en meer overbodig zijn geworden?

De stelling dat vooruitgang in de wetenschap automatisch leidt tot secularisatie is echter veel te massief. De geschiedenis laat een veel complexer verband zien. Zo is het proces van secularisatie van Westerse landen te verschillend verlopen om in het algemeen te kunnen spreken over de invloed van 'de wetenschap' op 'het geloof'. Bovendien is een land als de Verenigde Staten nog steeds buitengewoon religieus, terwijl het tegelijkertijd voorop loopt in wetenschap en technologie. En zo zijn er meer kanttekeningen te plaatsen bij de 'secularisatiethese'.

Wel heeft er in de geschiedenis een soort interne secularisatie van de wetenschap plaatsgevonden. Dat wil zeggen: wetenschappers gaan tegenwoordig uit van een methodologisch naturalisme. God, of 'theïstische argumenten' komt je in wetenschappelijke publicaties niet meer tegen, maar wetenschappers kunnen wel degelijk gelovig zijn. Dijkgraaf verwoordde dit aldus: 'wetenschap wordt universeler, geloof juist persoonlijker'.

Ik denk dat het belangrijk is dat de discussie over geloof en wetenschap verder wordt gevoerd. Zoals ik hierboven aangaf liggen misverstanden over de relatie tussen die twee ten grondslag aan veel andere debatten. Religie en wetenschap vormen twee pijlers van onze cultuur, en het loont de moeite om de verhouding tussen de twee intensief te doordenken.

ForumC gaat in het najaar verder met het debat over de uitkomsten van het rapport, onder meer op een [nieuwe website](#) en tijdens een 'nationaal debat'.

Ab Flipse voor Protestant.nl
18 juli 2011

[Ab Flipse](#) is wetenschapshistoricus aan de Vrije Universiteit, waar hij werkt aan een promotieonderzoek over geloof en natuurwetenschap in Nederland in de periode 1880-1940. Daarnaast is hij werkzaam bij [ForumC](#).